

Ключевые слова: непрерывное языковое образование; языковая, речевая, коммуникативная компетенции; содержание обучения.

BORISENKO V. V. Content and organization of teaching to Ukrainian (to professional direction) at high school on economical specialities: problems and prospects.

The content and organization of teaching the Ukrainian language to students of economic specialities in higher educational institutions are considered in the article, textbooks and the problems and prospects of teaching are analysed, the necessity of scientific and methodological provision is indicated.

Key words: continuous language learning; language, speech and communicative competences, content of teaching.

Ван Лей
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ВОКАЛЬНО-СЦЕНІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті розкрита змістова структура вокально-сценічної майстерності майбутніх фахівців, а саме: мотиваційно-регулятивний, комунікативно-поведінковий, креативно-афективний та сценічно-діяльнісний компоненти. Окреслено методи, прийоми і засоби формування означеного феномену.

Ключові слова: вокально-сценічна майстерність, компонентна структура, майбутній учитель музики.

Процес підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців передбачає постійне набуття практичного досвіду в галузі музичного мистецтва. Значний потенціал для формування виконавської майстерності та практичного її втілення містить вокальне навчання студентів інститутів мистецтв. З цієї позиції *актуальною* є ефективна підготовка майбутніх учителів музики до сценічних виступів. Доцільно зазначити, що вивчити специфіку вокально-сценічної майстерності можна лише за допомогою комплексного аналізу – при поєднанні мистецтвознавчого, психологічного, методико-педагогічного та театрознавчого підходів.

Мета статті полягає у розкритті компонентної структури вокально-сценічної майстерності майбутніх учителів музики, до чого спонукає потреба у визначенні основних аспектів формування означеного феномену, а саме: мотиваційного, комунікативного, креативного, діяльнісного.

У сучасній психолого-педагогічній літературі існує велика кількість думок, які склалися навколо трактування явища “сценічної майстерності” (Е. Абдуллін, Л. Майковська, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Федоришин, Ю. Цагареллі та ін.). Сутність та зміст поняття “вокально-сценічна майстерність” полягає в тому, що сценічна майстерність учителя музики – професійна якість особистості, яка проявляється в художньо-комунікативній, музично-виконавській і художньо-організаторській діяльності та насичує художньо-пізнавальні процеси емоційно-образною сферою, яка стимулює творчі здібності (Е. Абдуллін) [1, с. 123].

На думку Л. Майковської, сценічна майстерність – це така здібність, яка інтегрує в своєму змісті емоційно-експресивні, художньо-інтелектуальні, художньо-операційні сторони художньо-комунікативної діяльності та надає їй яскраво виражений емоційно-естетичний характер. Адже це здатність викликати в учня афективно-естетичні переживання заданої якості [1, с. 28]. Узагальненим є визначення, що сценічна майстерність – уміння створювати особливу атмосферу спілкування дітей певного віку із залученням звучання музики. Ю. Цагареллі вважає, що сценічна майстерність, а разом з нею артистизм – це уміння захоплювати собою слухацьку аудиторію та внутрішня свобода вчителя, які є обов'язковими для них, про що свідчать професійні грані [5, с. 321].

Довгий час сценічна майстерність, як особистісна характеристика педагога, та складова його педагогічної майстерності, яка забезпечує естетико-виховний вплив, зокрема, та успішність навчально-виховного процесу в цілому, випадав з поля зору науковців. Вивчаючи та описуючи досвід професійних вчителів вони інтерпретували його як певний феномен, що властивий даному педагогічному обдаруванню. Ця важлива сторона особистості педагога та його професіоналізм довгий час залишався “таємницею” талановитих учителів.

Як показує практика, великий відсоток педагогів і до цього часу не бачать прямого зв'язку між цілеспрямованим розвитком педагогічної майстерності, образно-емоційною складовою якої є сценічна майстерність та підвищенням ефективності їх педагогічної діяльності. Це в значній мірі стосується музикантів-педагогів, адже в процесі підготовки молодих спеціалістів пріоритет цілком справедливо віддається вихованню уміння “живого показу”, умінню безпосереднього впливу через виконання вокальних творів. Це природно, адже вчитель, який не вміє гідно

проілюструвати музичний твір, який він запропонував своєму вихованцю, подати гарний приклад вокального виконання твору не зможе бути прикладом молодому виконавцю [2, с. 13].

Отже, розглядати діяльність музиканта-педагога дуже складно, та в певній мірі недоцільно виділяти будь-який елемент вокально-сценічної майстерності як найважливіший, адже лише в комплексі, доповнюючи один одне вони є ідеальною моделлю педагогічних умінь, яка здатна забезпечити успішність навчального процесу підготовки майбутніх учителів музики.

Змістова структура вокально-сценічної майстерності майбутнього вчителя музики включає наступні компоненти: мотиваційно-регулятивний; комунікативно-поведінковий; креативно-афективний; сценічно-діяльнісний.

Мотиваційно-регулятивний компонент забезпечує стабільний інтерес студентів до вокально-сценічної діяльності. Дослідження показали, що мотивом, тобто головною рушійною силою в діяльності педагога сольного співу є інтерес до педагогіки, з одного боку, і вокального мистецтва, – з іншого. Він виявляється як необхідність сприймання, розуміння, виконання вокального твору, передачі необхідних співацьких навичок для інтерпретації, як потяг до глибоких емоційних переживань, бажання передати студентам секрети вокального мистецтва, навчити їх розуміти й любити обрану професію.

Усі форми вокальних занять (постановка голосу, вокальний ансамбль тощо), будь-яка співацька діяльність студентів на уроці мають сприяти формуванню їх вокально-сценічної майстерності, тобто виробляти у них потяг до самостійного мислення і виявлення ініціативи. Навчити цьому студента може лише педагог, який сам уміє творчо мислити і діяти.

На думку Н. Кузьміної, мотиви педагогічної діяльності – це спонукання, пов'язані з її здійсненням: чи то внутрішня потреба працювати з людьми, заснована на усвідомленні власних можливостей, характеру, покликання; чи то необхідність, пов'язана із виконанням ролі, що зумовлена вимушеним вибором професії та вирішенням завдань [3, с. 15].

Формування вокально-сценічної майстерності проявляється у вирішенні безмежної кількості як типових, так і оригінальних питань, що виникають у роботі із студентом. Викладач має проектувати результат залежно від вихідних даних, аналізувати ситуацію, що виникла, і знаходити засоби досягнення мети, критично оцінювати одержані дані й

формулювати нові завдання. У ході виконання всіх цих завдань викладач використовує різні методи, але особливого значення набувають методи стимулювання мотивації навчально-пізнавальної діяльності студента.

Комунікативно-поведінковий компонент сприяє осмисленню оптимального спілкування студента-вокаліста з слухацькою аудиторією. Цей компонент включає вміння вчителя встановлювати та підтримувати демократичні стосунки з школярами, створювати сприятливий психологічний клімат в учнівському колективі. Адже, найбільш рель'єфно фахова майстерність майбутнього вчителя музики проявляється в умінні знаходити спільну мову з учнями, досягати повного взаєморозуміння з ними. Комунікативна діяльність фахівця, котра пов'язана з невиним творчим пошуком, націлена на роботу у постійно змінному середовищі. Комунікативність майбутнього вчителя музики повинна передбачати гнучкість, мобільність, уміння встановлювати контакти з учнями, у чому великого значення набуває загальний рівень його культури та ефективність музично-педагогічної підготовки.

Здатність до оптимального спілкування студента з слухацькою аудиторією є одним з основних аспектів його вокально-сценічної майстерності, тому, що від цієї здібності залежить ефективність творчої взаємодії вчителя з навчальним колективом, морально-психологічний клімат у ньому та результат його художньо-музичної діяльності.

Спілкування – завжди діалог, але зовсім не обов'язково, щоб він відбувався з допомогою природної мови. Адже змістом процесу музичного мислення є не “слова” як такі. Думка, передуючи своєму словесному оформленню, вже існує у нашій психіці у вигляді певної моделі, закодованого у мозку відбитка об'єктивної реальності. І хоча кожна кодова структура базується у певному ступені на вербальних поняттях, котрі є природнім ґрунтом для взаємного розуміння між людьми, специфічна сутність різноманітних видів мистецтв, їх експресивний зміст, як відомо не можуть бути адекватно вираженими з допомогою слів. Це тим більше стосується музики, як особливої мови спілкування між людьми, що будується на емоційній змістовності різноманітних образів.

Висока майстерність педагога виявляється не в нав'язуванні власних методів, а в терплячій та систематичній роботі по створенню сприятливої бази для усвідомленого, завжди критичного їх сприймання, а також психологічного комфорту з урахуванням суб'єктивного фактора

(фізіологічні, психологічні особливості відіграють тут вирішальну роль). Величезне значення для цього має загальна психолого-педагогічна грамотність і наукова ерудиція.

Креативно-афективний компонент виражає здатність до досягнення, трансляції інновацій та передбачає спроможність особистості до створення нового в процесі фахової діяльності. Завдяки ефективному розвитку емоційної сфери майбутнього вчителя музики створюється можливість досконало розкривати зміст художньо-музичного змісту твору.

Креативність – це сукупність тих властивостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення у діяльності особистості. З цієї позиції найбільш точним було б обговорення не загальної та спеціальної обдарованості, а загальних та спеціальних моментів обдарованості, до яких відноситься креативність (Б. Теплов).

Творча природа вокального мистецтва відкриває великі можливості для творчості майбутнього вчителя, тому що вона виявляється не лише у створенні, але й в інтерпретації вокальних творів на основі пізнання композиторського задуму, ідеї, художнього образу, тощо. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють вокально-слухові уявлення, інтелект педагога, його вокальний і загально-музичний досвід, володіння засобами художньої виразності.

З цих позицій доцільно підходити до специфіки формування вокально-сценічної майстерності вчителя і його впливу на творчу роботу учнів. При цьому доцільно наголосити, що вокальне мистецтво вимагає від особистості підвищеної емоційності, образності мислення, багатства художніх асоціацій. Адже креативність розвивається саме у процесі діяльності, з'єднується з її провідними мотивами, виявляється як прагнення до самого процесу творчості, духовного поступу, самовираження та самоствердження. Ефективне використання афективних засобів емоційного впливу вчителя, а саме: мімічних показів, виразного погляду, емоційних рухів, загальної виразності обличчя суттєво впливає на емоційний тонус, самовладання, емоційну сприйнятливність майбутнього фахівця.

Креативно-афективний компонент сприяє виявленню активного пізнавального інтересу майбутніх учителів музики. Формування пізнавальних інтересів у студентів найтіснішим чином пов'язане з розвитком їх творчої активності. Творчий процес пізнання набуває

розвиваючого характеру, коли від найпростіших творчих проявів здійснюється перехід до більш складних і формуються якості, притаманні творчій особистості, – ініціативність, самостійність, цілеспрямованість.

Сценічно-діяльнісний компонент передбачає готовність майбутнього вчителя музики до виступів перед аудиторією слухачів, а також збереження власного творчого самопочуття в процесі прилюдної діяльності.

Цей компонент орієнтує майбутнього вчителя музики на оволодіння вміннями, навичками та технікою професійного спілкування. Діяльнісний компонент щільно співвідноситься з потребами, цілями та мотивами. Розуміння внутрішніх мотивів у студента в процесі формування основ вокально-сценічної майстерності не може з'явитися само по собі – без усвідомлення особистісних мотивів: уміння дати оцінку своїм імпульсам та відчуттям усвідомлено, тобто у поняттях (одне з розумінь усвідомленого – означає у поняттях, неусвідомленого – у почуттях, емоціях, інтуїції) – є не що інше, як здатність оцінки зовнішніх впливів внутрішніми умовами індивідуальності. Лише після вироблення уміння оцінити свій внутрішній світ у поняттях – створюються передумови для оцінки внутрішніх імпульсів студента, але вже через зворотні зв'язки – шляхом розшифровки дій та понять до рівня імпульсів та мотивів. Таким чином діяльнісне спілкування чи зворотній зв'язок на рівні понятійного передбачає проникнення кожного учасника взаємодії у внутрішні умови іншого через розкодування змістового та чуттєвого змісту основних понять, як найбільш ефективних форм спілкування [2, с. 316].

Наше дослідження показало, що формування вокально-сценічної майстерності студентів має послідовний і активний характер у тому випадку, якщо викладач користується такими прийомами: добираючи необхідний репертуар для студента, включає твори, які можуть послугувати основою для розвитку конкретних творчих навичок і в той же час відповідати дидактичним завданням його професійного зростання; з метою формування у студентів асоціативного мислення використовує аналогічний матеріал із суміжних галузей інших видів мистецтв; застосовує різноманітні форми роботи, що сприяють створенню на заняттях атмосфери творчої активності, зацікавленості (словесно-ілюстративну, “пошукову” тощо); розробляє серії творчих завдань і знаходить найефективніші форми їх постановки перед студентами; уникає

одноманітності у проведенні занять, виходячи із завдання кожного уроку і водночас пам'ятаючи про головну мету – виховання майбутнього фахівця.

Отже, можна зробити висновок, що формування вокально-сценічної майстерності студента-співака передбачає: досконале й творче оволодіння формами і методами вокально-педагогічного впливу; педагогічну імпровізацію, яка обумовлюється здатністю швидко і правильно оцінювати ситуацію та поведінку студента й оперативно знаходити доцільне рішення; уміння зберігати творчу атмосферу під час навчання і протидіяти шкідливим впливам. Проблема формування вокально-сценічної майстерності – одна з основних проблем, інтерес до якої виявляється постійно, а науковий рівень розробки на кожному історичному етапі обумовлюється особливостями узагальненого розвитку і розвиненістю різних галузей науки, педагогіки, мистецтва. Координація зусиль психологів, педагогів, виконавців, дослідників різних країн у вивченні цього феномену може сприяти створенню уніфікованої системи показників у цій галузі, яка дозволить здійснювати оцінку порівняльної ефективності різних методів навчання, програм, навчальних планів, посібників, і загалом реформувати підготовку майбутніх учителів музики.

Використана література:

1. *Абдуллин Э. Б.* Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе вузовского образования. – М. : Прометей (МГПУ), 1990. – 188 с.
2. *Козир А. В.* Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 380 с.
3. *Кузьмина Н. В.* Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. – М. : ИЦПКПС, 2001. – 144 с.
4. *Рудницька О. П.* Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. – К., 2002. – 270 с.
5. *Цагарелли Ю. А.* Психология музыкально-исполнительской деятельности : учеб. пособ. – СПб. : Изд-во Композитор “Санкт-Петербург”, 2008. – 368 с.

Ван Лей. Компонентная структура вокально-сценического мастерства будущих учителей музыки.

В статье раскрыта смысловая структура вокально-сценического мастерства будущих специалистов, а именно: мотивационно-регулятивный, коммуникативно-поведенческий, креативно-аффективный и сценическо-деятельный компоненты. Очерчено методы, приёмы и способы формирования определенного феномена.

Ключевые слова: вокально-сценическое мастерство, компонентная структура, будущий учитель музыки.

Wan Ley. Componental structure of vokalno-scenic skill of the future teachers of music.

In article the semantic structure vokalno-scenic майстерства the future experts is opened, namely: motivatsionno-reguljativnyj, communicatively-behavioural, is creative-affective and stsenichesko-active components. It is outlined methods, receptions and ways of formation of a certain phenomenon.

Keywords: *vokalno-scenic skill, componental structure, the future teacher of music.*

Вихляєв Ю. М.

Національний технічний університет України "КПІ"

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ГІГІЄНИЧНОЇ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОЇ ПАРТИ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ ТА РОЗУМОВОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ

Розглянуті аспекти застосування універсальної гігієнічної лікувально-оздоровчої партії, як засобу підвищення рухової та розумової активності учнів та студентів, що досягнуто за рахунок застосування рухових навантажувачів м'язів рук, ніг та шиї, використання трансформуючих та з'ємних елементів з масажним покриттям. Використання партії надає можливість ширше задіяти проведення фізкультхвилинок, які сприяють підвищенню рухової та розумової активності учнів та студентів.

Ключові слова: *оздоровча парта, застосування, активність, рухова, розумова.*

Необхідною умовою гармонійного розвитку студентів та школярів є достатня рухова активність. На жаль більшість учнівської та студентської молоді не дотримується рекомендацій з підтримки необхідного рівня рухової активності (12-18 годин на тиждень), так як до 85% часу на день студенти та школярі проводять у статичному положенні, сидячи за партами, які до того ж не відповідають гігієнічним вимогам, або за комп'ютерами та телевізорами. Це відображується на функціонуванні багатьох систем організму і, зокрема, серцево-судинної та дихальної, опорно-руховому апараті учня або студента.

При тривалому сидінні, м'язи, підтримуючи правильну позу, втомлюються, робота серця змінюється, відбувається застій крові, особливо в кінці дня та тижня. Працездатність організму і, особливо, мозку, поступово падає: знижується увага, підвищується тривалість часу операцій мислення, втомлюється пам'ять, погіршується координація рухів.

У нейтралізації розумової втоми, підвищенні рухової та розумової активності школярів та студентів, крім навчально-тренувальних занять з фізичної культури, важливу роль відіграють такі форми застосування фізичних вправ, як ранкова гімнастика, самостійні заняття фізичною